

▲ Pohled přes Ohři na Nebesa. Foto Jan Matějů.

Zajímavá místa Karlovarského kraje – Za poklady přírodního parku Stráž nad Ohří

Radka Musilová, Osvinov a Stanislav Wieser, Karlovy Vary

Motto:

Nejhlubší a nejpůvabnější je údolí Ohře tam, kde řeka prolomila vulkanickou hradbu Doupovských hor. Václav Cílek nedávno, jiní dávno, se divili, proč tady nevznikla chráněná krajinná oblast mezi prvními u nás. Snaha byla, dokonce ještě trvá, jenže údolím vede frekventované silniční a železniční spojení Podkrušnohorskou oblastí a v pravobřežních svazích je vojenský prostor. Dávno i dnes se přesvědčujeme, že zde jsou význačné jevy toho, co patří do přírody, zároveň s tím, co lze nazvat parkem ve smyslu kulturní krajiny.

Stanislav Wieser

Historie ochrany jedinečného údolí řeky Ohře v okolí Stráže nad Ohří sahá zpět až do 80. let, kdy se o zachování tohoto přírodního bohatství zasadil Ing. Jaroslav Hejtík. Navrhuje projekt CHKO Střední Poohří, se kterým vyhrává soutěž Mladé fronty „Hledáme dokonalé projekty 86“. Projekt CHKO Střední Poohří se sice dodnes nepodařilo realizovat, ale území bylo v roce 1985 vyhlášeno Okresním národním výborem Karlovy Vary tzv. oblastí klidu, což byl v podstatě předchůdce dnešního

přírodního parku. Ten zde byl vyhlášen v roce 1997 a jeho hlavním účelem je ochrana krajinného rázu s významnými soustředěnými estetickými a přírodními hodnotami.

Přírodní park Stráž nad Ohří o rozloze 3700 ha se rozkládá po obou březích řeky Ohře v severozápadní části Doupovských a jižní části Krušných hor. Hluboké zalesněné údolí s výraznými čedičovými vrchy je úžasnou krajinářskou scénérií s mimořádným druhovým bohatstvím rostlin a živočichů. Až

do současnosti se zde zachovaly vysokokmenné ovocné sady, které jsou příkladem extenzivního, ekologicky šetrného hospodaření v krajině. Místní lesní porosty jsou převážně bukové, s bohatým bylinným podrostem. Oproti smrkovým porostům Krušných hor jsou mnohem méně postiženy imisemi. V pestrém spektru rostlinných a živočišných společenstev nalezneme řadu vzácných a zvláště chráněných druhů.

Údolími potoků pronikají do okolí Ohře chladnomilnější horské a podhorské druhy rostlin, např. áron plamatý, česnek medvědí, kapradina laločnatá, dále tu roste prstnatec bezový, vstavač mužský, třemdava obecná a tařice skalní. Žije zde užovka stromová, čáp černý, plch velký, mlok skvrnitý a vzácný střevlík nepravidelný (*Carabus irregularis*). Zachovalý přirozený tok Ohře je domovem několika náročnějších druhů ryb – lipana podhorního, střevle potoční, bolena dravého aj. Mezi nejznámější turistický cíl v této oblasti patří Horní hrad neboli Hauenštejn. My se však dnes vypravíme po méně známých avšak neméně zajímavých místech přírodního parku Stráž nad Ohří. Vydejme se tedy objevovat poklady tohoto jedinečného koutu naší vlasti.

1) Zaniklá obec Vrch

Obyvatelstvo Poohří bylo po 2. světové válce v souvislosti s odsunem německého obyvatelstva téměř kompletně vymýšeno. V této době také zanikla řada obcí. Pouze křížek, zídka či osaměle stojící strom nás upozorní, že v těchto místech stávala vesnice. Jedním z takových míst je zaniklá obec Vrch (německy Hüttmesgrün), která ležela na příkrém jihovýchodním svahu vrchu Kupa na pravém břehu Osvinovského potoka asi 2,5 km severně od Horního Hradu. Dnes prochází středem bývalé vsi silnička z Krásného Lesa na Srní. Podle pověsti přišel ve 12. století horník Hippmann, hledající stříbro, do divočiny Krušných hor zarostlé pralesem, v níž vlci a medvědi nebyli vzácností, a postavil si zde dřevěnou chatu. S příchodem dalších horníků vznikla ves. Místní jí říkali Hippmannova louka (Hippmannsgrün), s léty se jméno pozměnilo na Hüttmesgrün.

2) Čedičová žíla Boč

V zalesněném svahu mezi Stráží nad Ohří a Bočí vystupuje mocná čedičová žíla s typickou sloupcovou

- ▲ Užovka stromová. Foto Karel Janoušek.
- ▲ Pohled z Čedičové žíly Boč na Korunní.
- ▲ Kaple v Malém Hrzíně.

▲ Vrch Nebesa s pozůstatky hradu Himlštejn ukrytými v majestátních bučinách.

odlučností. Tento zajímavý geologický útvar byl již v roce 1960 vyhlášen přírodní památkou o rozloze 1,33 ha. Náročný výstup skrze strmé suťové svahy je odměněn nádhernými výhledy na údolí Ohře.

V okolních lesních porostech se daří teplomilné hájové vegetaci se svízelem vonným neboli mařinkou vonnou, pitulníkem žlutým, bažankou vytrvalou, kopytníkem evropským a hrachorem jarním. Velmi zajímavý je hojný výskyt ohroženého áronu plamatého. Na čedičových výchozech lze nalézt kostřavu sivou či tolitu lékařskou. Při velkém štěstí v okolních lesích spatříte kriticky ohroženou užovku stromovou.

3) Navrhovaná vesnická památková zóna Malý Hrzín

Ves Malý Hrzín na úpatí Krušných hor vznikla v rámci velké kolonizační vlny ve 13. a 14. století. V 16. století ves vlastnili Šlikové, později pak připadla k panství Klášterec nad Ohří. Roku 1787 mělo sídlo 22 domů. Zástavbu tvoří usedlosti soustředěné po obou stranách komunikace se zděnými patrovými domy a navazujícími roubenými hospodářskými stavbami. Stavby

pocházejí z počátku 19. století, a přestože Malý Hrzín patřil k německy mluvícím oblastem, kterých se po 2. světové válce významně dotkl odsun původního obyvatelstva, jsou objekty až na výjimky v dobrém technickém stavu a jsou pravidelně udržovány. Dnes slouží zejména k rekreačním účelům. Celkový ráz obce nebyl naštěstí ovlivněn výraznými demolicemi či nevhodnými novostavbami a pro svou nespornou kulturně-historickou hodnotu byl Malý Hrzín navržen jako vesnická památková zóna. V současné době se zde nacházejí již 4 kulturní památky, konkrétně se jedná o kapli, dům č. p. 133, dům č. p. 13 a dům č. p. 8 a k němu přiléhající špejchar.

4) Himlštejn

Na strmém zalesněném vrcholku čedičového kuzele nad Stráží nad Ohří nalezneme pozůstatky hradu Himlštejn. Hrad vznikl až v 15. století, poprvé je připomínán roku 1434. Nechal si jej postavit Vilém z Illburka jako sídlo nově oddělené části panství Hauenštejn. Jako stavebního materiálu bylo využito výhradně čediče. Hradní dispozice pak odpovídá svou polohou způsobu

vedení husitských válek a používání dělostřelctva. V roce 1574 je hrad uváděn jako pustý, přesto byl možná ještě částečně obnoven. Jeho definitivní zánik však nastal v roce 1592. Dnes je lokalita poměrně silně zarostlá. Ke zřícenině hradu vede zelená turistická značka ze Stráže nad Ohří.

5) Kaple (hrobka) v Korunní Kyselce

Vývěr kyselky v údolí Korunního potoka se stal roku 1876 důvodem k vybudování stáčírny minerální vody, ale příznačně pro tehdejší dobu zde byly založeny lázně. Ač byly malé a po 2. světové válce zanikly, několik stop po nich zůstalo. Pátrání po objektech v místě lázní uspokojí už jen pseudogotická kaple z roku 1895. Stojí v lese na svahu nad silnicí severně od dnes již zaniklých lázní Korunní Kyselka, opuštěná a značně zchátralá. Vnitřní zařízení kaple tvořila kamenná socha, která stávala na místě oltáře. Pod kaplí se nachází krypta se zničeným víkem, v jejíchž útrobách jsou zbytky kovových rakví a kostí a shozená socha z interiéru kaple. Tato sakrální památka doplatila na vznik vojenského prostoru Hradiště. Jeho vysídlení vedlo k nedostatečné péči o kulturně-historické dědictví. V okolí došlo dokonce i na přímou likvidaci staveb, mezi nimi také na pseudogotickou kapli Nejsvětějšího Srdce Ježíšova u vsi Korunní. Zbořeny byly například lázeňská budova podobající se záměcku a nedaleká hájovna.

Korunní kyselku je možné ochutnat z potrubí vyvedeného do zděné budky pod areálem stáčírny při turistické červeně značené cestě vedoucí od nedaleké železniční stanice Stráž nad Ohří.

6) Užovka stromová a hadí infocentrum v Osvinově

Jedním z pokladů přírodního parku Stráž nad Ohří je bezesporu i užovka stromová (*Zamenis longissimus*), lidově zvaná Eskulap, která je naším největším a nejvzácnějším hadem. Na poměrně malém území v okolí Stráže nad Ohří se nachází jediná populace tohoto druhu v Čechách, izolovaná stovky kilometrů od ostatních příslušníků svého druhu. Díky místním příznivým mikroklimatickým podmínkám zde užovky přežily navzdory změnám klimatu během posledních několika tisíc let.

Tato populace je bohužel nejen jedinečná, ale také velmi ohrožená. Ochranou tohoto kriticky

▲ Lípka v Malém Hrzíně.

ohroženého druhu se zde od roku 2006 zabývá spolek Zamenis. Mezi jeho hlavní aktivity patří budování líníšť, péče o kamenné zidky, další výzkum a systematické sledování zdejší populace a samozřejmě také osvěta.

V důsledku rostoucí popularizace problematiky ochrany zdejší jedinečné izolované populace užovky stromové roste i zájem turistů spatřit vzácného hada a dozvědět se více o jeho životě. V zájmu prevence nežádoucího rušení živočichů ve volné přírodě vznikl záměr zbudovat terénní infocentrum, kde je pro zájemce připravena ukázka exemplářů všech našich druhů hadů ve venkovní expozici, k dispozici jsou informační materiály a výklad odborně způsobilé osoby. Přímě naproti infocentru se v místě původního neudržovaného dětského hřiště dnes nachází Přírodovědný park s přírodními prvky (hmyzí hotel, minilíníště pro plazy, skalky pro ještěrky, budky pro ptáky, plchy, netopýry), osvětovými prvky (informační tabule zaměřené na přírodní bohatství Poohří) a společenskou zónou (altán, herní prvky pro děti). Přírodovědný park je volně přístupný veřejnosti a jeho

provoz se řídí návštěvním řádem. Infocentrum, kde můžete získat různé informační materiály a odborný komentář, má nepravidelnou otvírací dobu. Zájemci si však mohou předem domluvit návštěvu s předsedou spolku Zamenis Karlem Janouškem prostřednictvím některého z následujících kontaktů (mobil +420 602 491 026, pevná linka +420 353 449 252, email: zamenisos@seznam.cz, adresa: Osvinov 149, Stráž nad Ohří, 36301). Finanční prostředky na realizaci Přírodovědného parku byly získány z fondů Evropského hospodářského prostoru 2009–2014 (projekt MGSII – 49), Ministerstva životního prostředí a od sponzorů. Ačkoliv plánované práce nejsou zatím zcela dokončeny, byl již provoz infocentra zahájen. Slavnostní otevření se konalo 20. června 2015.

I když popsaný přírodovědný park se stává hlavním důvodem pro návštěvu Osvinova, zaujme milovníky přírody hned vedle něj rybníček s populací žab, obdivovatele sakrálních památek potěší obnovená kaple v sousedství infocentra, o něco níže památná lípa, jeden z 15 chráněných stromů v okolí. Pláně nad Osvinovem nabízí rozhled. Na vrcholové plošině Dubového vrchu jsou pastviny koní, suťové lesy na jeho svazích skrývají nad Hornohradským potokem stráž lahuru – v proudu sopečných vyvrženin vznikly malé dutiny podobné těm v národní přírodní památce Skalky skřítků nad Dubinou. Cesta z Osvinova do Stráže klesá do údolí Pekelského potoka s osadou Peklo, nad kterou ční čedičový kužel hradního vrchu Himlštejna s nynějším názvem Nebesa (634 m). Tou cestou k silnici do údolí Ohře se uzavírá jeden z možných výletních okruhů přírodním parkem.

Přístup k infocentru vede ze státní silnice I/13 mezi Karlovými Vary a Chomutovem, kde odbočíte v obci Damice směrem na Krásný Les. V obci Krásný Les se pak řídíte směrovými cedulemi na Osvinov a dále pojedete lesní silničkou (cca 5 km) až přímo k infocentru. ■

- ▲ Hrobní kaple u Korunní Kyselky.
 - ▲ Lázeňská budova podobající se záměcku v Korunní Kyselce dnes již neexistuje.
 - ◄ Nové infocentrum v Osvinově.
- Všechny fotografie Stanislav Wieser.

- ▲ Zřícenina hradu Himlištejn stojí na ostrohu vrchu Nebesa a vypíná se nad obcí Peklo.
- ▼ Korunní z Čedičové žíly Boč. Obě fotografie Stanislav Wieser.

